

1612 Trøndernes innsats i Kalmarkrigen

Trøndelag og stjørdalingene følte ikke rikssammenhengen så sterkt. En kan helt fra vikingtiden følge de trønderske bygders sterke vilje til selvstendighet og ønske om å styre seg selv på alle måter. Det har dertil alltid vært sterke sympatier i Trøndelag ovenfor Sverige gjennom det intime forholdet til Jämtland. Det var tross alt i Trøndelag at motstanden mot danskestyret og reformasjonen holdt seg lengst. Danskene ble sett på som fiender, og dansk kongens kriger som noe uvedkommende. Når så Mønnikhoven hadde dratt gjennom trønderbygdene og spart gårdene, så syntes trolig stjørdalingene at de hadde sluppet billig fra det. Det var liksom ingen grunn til å sette liv og eiendom i fare ved meningsløse angrep bare for å forhindre nederlenderne å komme videre til Sverige. Dette er selvsagt en forklaring, slik Jon Leirfall analyserer det hele i *"Liv og Lagnad"*. -

Paradoks

Men det er også en motsatt forklaring, som taler mot trønderne generelt. Næmlig det faktum at det pågikk en aggresjon og taktikk fra svensk side som hadde til hensikt å sikre frie veier til havet. Dette var som tidligere nevnt en av hovedårsakene til Kalmarkrigen, som både skottetoget og Mønnikhoven var en del av. Ved å slippe leietropper igjennom til Sverige, var det et bidrag til å styrke den totale svenske styrken, som siden kunne komme innover nettopp Trøndelag. En skal her huske på at mens dette pågikk, hadde den svenske hærføreren

Baltzar Beck herjet i Jämtland med drap og plyndringer. Hele bygder ble brent, og folk måtte flykte. Flere av disse rømte over til Trøndelag, og kapteinene Anders Ørum og Fredrich Nahen sier i et brev at det var flere jämter i bygdene under Mønnikhovens gjennommarsj, og nevner sågar at enkelte jämter deltok i kampene.

Med bakgrunn i disse flyktningene - og svenskernes herjinger i Jämtland - burde trønderne skjønne at svenskene hadde som hensikt å trenge på fra øst. Derfor virker det noe ulogisk å frivillig slippe igjennom bestilte leiesoldater som skulle slutte seg til svenskene som var hovedfienden. - Det ville i andre omgang kunne bety et kommende forsterket angrep fra øst som ingen hadde muligheter til å stoppe. At nordmennene ventet angrep fra øst vitner alle forhugninger og skanser som ble utbygd om, samt utplasseringen av tropper langs svenskegrensen. Det er derfor noe merkelig at de som ligger og passer på mot angrep fra Sverige, så enkelt og liketil slipper igjennom forsterkninger til fienden. Trønderne viste fra Kalmarkrigens utspring i sør - hvor Trøndelag også hadde sine sønner - at svenskene var ute etter en "sjøvei" - og at den smale stripen fra svenskegrensen til Trondheimsfjorden igjen ville bli et naturlig mål. Dette til ettertanke når en skal bedømme og/eller forsvare trøndernes innsats i Kalmarkrigen i Midt-Norge.

Det er fra trønderhold hevdet at styrkeforholdet mellom skottene og gudbrandsdølene var helt annet enn styrkeforholdet mellom nederlenderne og stjørdalingene, og da til fordel for dølene sett i relasjon til mulig kampinnsats. Denne påstanden må en se i lys av utfallet, og som et tappert og forståelig forsøk på å forklare og/eller bortforklare trøndernes innsats som av samtiden ble utsatt for enorm kritikk og medført store bøter til samtlige menn over 12 år i trønderbygdene rundt Stjørdalen.

Undertegnedes postulat er følgende:

Det var ikke styrkeforholdet som gjorde at trønderne ikke angrep mens gudbrandsdølene gikk til kamp - og utfallet ble som det ble, - men det var et resultat av de politiske omstendigheter som rådet på den tiden, samt et resultat av de tidligere erfaringer og opplevelser som befolkningen i de respektive dalfører hadde vært utsatt for. Dette begrunner jeg med følgende: gudbrandsdølene hadde et annet forhold til danskene og svenskene enn trønderne hadde. Norge var etter innføringen av reformasjonen i 1537 blitt et fullstendig lydrike, underforstått: en del av Danmark - og ikke lengere tradisjonelt sett "i union" med danskene. Dette førte til mer indoktrinering fra dansk side som skiftet ut alle norske embetsmenn med dansker eller tyskere. Disse igjen påvirket de indre østlandsbygder helt annerledes enn trønderbygdene, hvor motstanden stod seg lengst.

Trøndelag hadde vært tyngdepunktet for selvstendighet og løsrivelse fra Danmark. Rett nok hadde svenskene herjet stygt i Trøndelag på 1500-tallet (ref. Collar og Flemming) - og et visst svenskehat var nok gjeldene også i Trøndelag. Men samtidig var forholdet til befolkningen i Midt-Sverige svært bra gjennom giftemål og nære skyldfolk. Slik at i valget mellom to "onder" følelsesmessig, er det grunn til å tro at trønderne valgte svenskene foran danskene. Dernest kommer det ubestridte faktum at Trøndelag alltid har vært en "slagmark" med raid, plyndringer, nedbrente gårder o.l, slik at det er meget forståelig at trønderne kortsiktig var glad til om "fienden" marsjerte igjennom, bare han ikke herjet og brente.

Gudbrandsdølene var ikke vant til at noen kom og forstyrret. Dalen lå skjernet til, selv om dølene hadde opplevd enkelte svenske angrep. Dølene har aldri akseptert "forstyrrelser" fra noen, slik at det betydde trolig ikke så meget hvem det var - de skulle elimineres uansett, slik lederen for norddølene, Lars Hage, sa det før slaget: "*Vi skal drepe hver eneste en*". - Det ligger vel også noe i utsagnet fra bonden fra Lalm, Gudbrand Snile som så på leiesoldatene som svensker: "*Den helvedes svensken. Er han no ute att, og det midt i skarpaste skurdonni*".